

IDEI

<i>Lecturiadă. Centenar. Istorie și istorii.</i>	
<i>Scurt metraj</i>	22
Camelia Circa-Chirilă	

BUN DE LECTURĂ

<i>Cărți bune de citit în cercuri</i>	
<i>Patru istorii despre puterea cărților și a lecturii</i>	24
Alina Petri	
<i>Elevii recomandă</i>	
<i>Cinci cărți pentru trei cititori</i>	26

INTERVIU

cu Ana Rotea	
<i>„A! Deci tu ești autoarea!”</i>	30
Mihaela Nicolae	

SEMNALE

<i>O sută de ani de limbă și literatură română în școală. Retrospectivă. Perspective</i>	34
<i>Gala de toamnă la Botoșani</i>	35
Daniela Păduraru	
<i>Istoria noastră. Cronica coaptă a școlii solomonarilor</i>	36
Camelia Circa-Chirilă	

9 + 90 + ...

<i>In memoriam. Paul Cornea</i>	38
Ioana Nanu	

CONSILIERI AI LECTURII

<i>Cu cărțile pe uliță!</i>	41
Relu Voicu	
<i>Cum am pregătit proiectul „Istorie în cărți”?</i>	43
Cristina Anfimov	

EXTRASE

<i>Ora de română</i>	46
Călin Torsan	

FILE DECUPATE

<i>Despre scrisori cu Marius Chivu</i>	51
Ludmila Frătescu, Marinela Scripcariu	

ARGUMENT

<i>Istoria unei cărți</i>	2
Monica Onojescu	

ANCHETA

<i>De ce e nevoie de independența OLAV?</i>	3
Monica Onojescu	

LECTURI ÎN OGLINDĂ

<i>Inter și transculturalitate</i>	
<i>Studiu de caz: Înțelepciunea proverbelor chinezești și românești</i>	9
Mirela Mureșan	

LECTURI ÎN CLASĂ

<i>Prima oră</i>	13
Corina Dindelegan	
<i>Diseminarea diseminării</i>	14
Viorica Oleinic	

LECTURI ÎN CERCURI

<i>Cercul de lectură Literatura și viața cotidiană</i>	16
Cătălina Adochiți	
<i>Jocuri de toamnă</i>	18
Mihaela Cristina Timu	

DUS-ÎNTORS

<i>Lectura ca act de seducție: Bican și Stelian</i>	20
Violeta Stanciu	
<i>„Cufărul cu amintiri...” sau o Altfel de oră de literatură!</i>	21
Geanina Oprea	

Inter și transculturalitate

Studiu de caz: Înțelepciunea proverbelor chinezești și românești

Mirela Mureșan

Articolul își propune să ia în discuție conceptul actual de transculturalitate și să îl aplice într-un studiu de caz a cărui temă vizează filosofia de viață reperabilă în proverbele chinezești și românești.

Prima parte a lucrării are un caracter teoretic, încercând să definească conceptul de transculturalitate, delimitându-l de acela al mai ades uzitatului concept de interculturalitate. Va evidenția câștigurile metodologice și științifice ale transculturalității precum și uimitorile deschideri pe care aceasta le oferă cunoașterii.

Partea a doua are un caracter practic-aplicativ și focalizează asupra analizei comparative a proverbelor chinezești și românești. Se va evidenția filosofia de viață specifică fiecărui popor - reflectată în aceste proverbe - dar și elementele comune celor două culturi, identitățile și similaritățile care au ca fond comun însăși condiția umană.

Concluzia va rezuma beneficiile perspectivei perscrulturalale în interpretarea și înțelegerea complexității lumii în care trăim.

„Ești ceea ce gândești”

Argument

De ce transculturalitate? În contextul societății informaționale și al erei digitale, ideea de dialog a devenit o realitate necesară. În contextul actual al globalizării, multi- sau pluriculturalitatea a devenit, la rândul său, un concept de referință, menit să acopere o realitate socială, economică și politică evidentă. În consecință, „dialogul intercultural” este un trend al zilelor noastre, un deziderat și o necesitate.

În practica cotidiană, vehicularea frecventă a termenului și a conceptului de interculturalitate a dus la însușirea și utilizarea lui „mecanică”, automată, fără a mai lua în considerare nuanțele semantice ale noțiunii în sine. Acesta este motivul pentru care aș dori să propun, o reflecție asupra unui alt concept, mult mai complex și mai eficient – cred eu – care ar răspunde mai complet și mai adecvat nevoilor realității contemporane. Este vorba de conceptul de transculturalitate!

Dar pentru a înțelege mai bine acest nou concept, este nevoie să ne definim termenii, încercând să facem o delimitare clară între nuanțele semantice ale prefixelor atât de des utilizate în discursul politic și cultural actual: intra/inter/pluri/multi/culturalitate. Nu e doar o delimitare lingvistică banală, comună, ci una care aduce după sine o problematizare teoretică/filosofică asupra dificultății înțeles al conceptului de „graniță”.

Așadar, prefixul intra (din lat. intra) trimite la ceea ce se găsește în interiorul a ceva. Inter se referă la ceea ce se găsește între două lucruri (din lat. inter). Multi sau pluri au același înțeles și trimit la ideea de pluralitate (mai multe elemente diferite, diverse). Aceste prefixe se utilizează firesc în procesul lingvistic de compunere savantă, pentru formarea unor cuvinte noi. În cazul nostru, intracultural, intercultural sau pluri/multicultural.

Prin urmare, intraculturalitatea se referă la ceea ce se află în interiorul fiecărei culturi naționale, adică la specificul național al acesteia. Interculturalitatea se referă la ceea ce se află în spațiul „neutru”, între două culturi naționale, adică la asemănările și deosebirile dintre specificul lor. Iar termenul de multiculturalitate sau pluriculturalitate vizează multitudinea și diversitatea culturilor naționale dintr-un anumit spațiu geografic și unitate de timp.

Se ridică imediat problema sensului prefixului trans, în cuvântul compus trasulturalitate și a semnificației noului concept pe care îl generează. Lingvistic, e ușor de explicat că trans înseamnă „dincolo de”. Dar ce se află „dincolo” de orice cultură și mai ales care este „granița” unei culturi sau dintre culturi? Cum poate fi ea definită?

Sau există, oare, o asemenea „graniță”?

Se ridică imediat problema sensului prefixului trans, în cuvântul compus trasulturalitate și a semnificației noului concept pe care îl generează. Lingvistic, e ușor de explicat că trans înseamnă „dincolo de”. Dar ce se află „dincolo” de orice cultură și mai ales care este „granița” unei culturi sau dintre culturi? Cum poate fi ea definită? Sau există, oare, o asemenea „graniță”?

De ce proverbul? Proverbul sintetizează latura etică și estetică a experienței umane prin concentrări masive de înțelepciune socială și morală, comunicând înțelesuri adânci despre lume, oameni și viață. Caracterul concis al formulărilor din proverbe este obligatoriu. Proverbul trebuie să te facă să vezi, într-o clipă, esențialul. El este o expresie concentrată de filosofie populară, construind prin zicerile sale un adevărat sistem de gândire și reflecție, specific fiecărui popor. Modul în care fiecare popor se raportează la viață, la moarte, la timp, destin, la locul individului în univers, la valorile individuale sau sociale își găsește expresia rafinată și esențializată în proverbele aceluia popor.

Desigur că atitudinea față de lume, oameni și viață este caracteristică fiecărui popor. Experiența și înțelepciunea dobândite de-a lungul existenței sale istorice este unică pentru fiecare popor. Experiența de viață cu care s-a confruntat secole sau chiar milenii de-a rândul, spațiul geografic în care și-a desfășurat existența, obiceiurile și credințele religioase etc. configurează specificul cultural al aceluia popor, unicizându-l între celelalte popoare ale lumii.

Plecând de la acest adevăr, care privilegiază deosebirile, diferențele dintre specificul național al culturii popoarelor, cu atât mai surprinzătoare apare existența identităților, a asemănărilor între filosofii de viață ale unor culturi depărtate în spațiu, în timp și rădăcini.

Uimitor, din acest punct de vedere, apar asemănările dintre înțelepciunea de viață conservată în proverbele românești și cele chinezești. Cum s-ar putea explica acest lucru? Ce dovedește el despre așa-zisele „granițe” culturale? Un răspuns pertinent la această întrebare poate fi găsit, cred, doar prin aplicarea metodologiei transdisciplinare, din perspectiva căreia definiția transculturalității poate fi formulată consistent și eficient.

Articolul va încerca așadar, să răspundă acestor întrebări, atât teoretic, cât și printr-o demonstrație practică ce va lua în discuție înțelepciunea conservată – dincolo de orice „graniță” culturală – în proverbele chinezești și românești.

Transculturalitate.

Delimitări conceptuale

Pentru a putea depăși nivelul explicației etimologice a lui *trans*, e nevoie să înțelegem mai întâi o nouă metodologie de cunoaștere și anume metodologia transdisciplinară, definită de academicianul de origine română, Basarab Nicolescu, și consacrată în plan mondial de CIRET (Centru Internațional de Cercetări și Studii Transdisciplinare de la Paris.)

Conform definiției standard, „transdisciplinaritatea privește – așa cum indică prefixul «trans» – ceea ce se află în același timp și între discipline, și înăuntrul diverselor discipline, și dincolo de orice disciplină. Finalitatea ei este înțelegerea lumii prezente, unul dintre imperativele ei fiind unitatea cunoașterii.”

Deși această definiție este simplă în aparență, ea propune o cu totul altă metodologie de cunoaștere, care revoluționează paradigma bazată pe cunoașterea disciplinară, deschizând o nouă perspectivă de înțelegere a lumii. Transdisciplinaritatea realizează astfel o triplă mutație: la nivelul viziunii despre lume, al viziunii despre cunoaștere și al viziunii despre om.

De remarcat, în primul rând, faptul că este o metodologie, nu o metodă. A reduce transdisciplinaritatea la o metodă, înseamnă a-i uicide însăși esența. Metodologia este cea care asigură baza filosofică a metodei. Metodologia constituie un sistem de metode bazate pe o concepție filosofică coerentă, asumată.

Pe de altă parte, ar fi la fel de greșit să se înțeleagă că transdisciplinaritatea ar putea constitui o nouă sau o altă „disciplină” sau ar putea constitui o nouă dogmă sau ideologie menită să servească interesele economice, politice ale vreunui grup.

Ca orice metodologie, ea se bazează pe niște axiome; în cazul de față, trei axiome clare, solide, stipulate de Basarab Nicolescu: axioma ontologică, axioma logică și axioma epistemologică. Axioma ontologică afirmă existența mai multor nivele de realitate, între care există momente de continuitate și discontinuitate; axioma logică se întemeiază pe logica terțului inclus a lui Ștefan Lupașcu; iar axioma epistemologică stipulează complexitatea lumii și abordarea ei ca o unitate deschisă. Nu este cazul acum să prezentăm sau să explicăm

aceste axiome, căci ele nu fac obiectul studiului nostru. Dar vom folosi transdisciplinaritatea ca o cheie metodologică eficientă în înțelegerea conceptului de „transculturalitate”. Prin urmare, vom defini transculturalitatea pornind de la definiția consacrată a transdisciplinarității. *Mutatis mutandis*, ea ar suna așa: transculturalitatea este ceea ce se află în același timp și între culturi, și înăuntrul diverselor culturi, și dincolo de orice cultură națională.

Conform axiomelor transdisciplinarității, culturile naționale nu își pierd specificul, ci coexistă, fără să se excludă, într-un întreg mai mare și mai complex, la un alt nivel de Realitate, dovedind astfel complexitatea lumii. Acest adevăr face posibilă înțelegerea profundă a faptului că popoare diferite ca origine, îndepărtate în spațiu sau timp, cu filosofii diferite de viață și cultură pot împărtăși aceeași înțelepciune esențializată mai ales în proverbe.

Dar, desigur, o asemenea abordare aduce din nou în discuție problema granițelor culturale. Anticipând, aş putea spune, în termenii metodologiei transdisciplinare, că ele există doar pe „orizontală” existenței, nu și pe „verticală” ei.

Studiu de caz: proverbele chinezilor și ale românilor

Punerea problemei. Plecând de la conceptul de transculturalitate, am cercetat un corpus de proverbe/zicători din patrimoniul culturii populare române și chineze. Fără a pretinde că am utilizat o delimitare conceptuală riguroasă între proverbe și zicători, am încercat să le citesc în paralel, urmărind deopotrivă asemănările și deosebirile dintre ele, atât din punctul de vedere al expresiei, cât și al conținutului acestora.

Dintru început, trebuie însă să scot în evidență dificultatea extraordinară în cercetarea acestor proverbe precum și obstacolele pe care le-am întâmpinat în acest demers.

În primul rând, ar trebui menționat obstacolul lingvistic. Nefiind un cunoscător al limbii chineze (și cu atât mai puțin al dialectelor acesteia), a trebuit să apelez la traduceri: fie la cele în română, fie la cele în engleză și să acord credit traducătorilor acestor proverbe/zicători, fără a avea o cheie de control asupra lor. Pe de altă parte, ținând cont de faptul că, prin esența lor, proverbele conțin o alegorie sau

sunt chiar o parabolă în sine, nuanțele semantice sunt importante. Traducerile, oricât ar fi de profesioniste, nu le pot prinde adevărul. Orice traducere, inevitabil, transformă mesajul original. Prin urmare, privirea comparativă a proverbelor și interpretarea lor poate să fi alunecat uneori sau să fi înregistrat derapaje semantice, sesizabile pentru un vorbitor nativ al limbii chineze.

În al doilea rând, putem vorbi de un obstacol informațional. O mai bună cercetare a proverbelor chinezești a fost îngreunată de numărul mic de surse de documentare pe care le-am avut la dispoziție, acestea reducându-se la cele de pe internet, a căror rigoare științifică e discutabilă. Am încercat să discern și să le selectez cât mai bine posibil, dar pot apărea și aici erori, întrucât nu toate sursele mediatice disting între proverbele populare chineze și citatele sentențioase, celebre, ce aparțin filozofiei chineze, așadar culturii scrise.

Cu toate aceste neajunsuri, „biruit-au gândul” și m-am angajat în acest demers, asumându-mi limitele lui, tocmai datorită convingerii că perspectiva transculturalității oferă deschideri inedite înțelegerii profunde a complexității lumii contemporane. Iar proverbele sunt un exemplu convingător în acest sens.

Cercetarea cazului. Voi încerca, în continuare, să prezint în paralel câteva proverbe din cultura populară română și chineză. Atât cât sursele mi-au îngăduit, am căutat mai întâi proverbe chinezești tradiționale, cărora am încercat să le alătur un proverb din cultura românească tradițională. Interpretările sensului și semnificației lor, pe baza cărora am realizat această paralelă, îmi aparțin. De asemenea, și posibilele glisări semantice sau erori.

Pentru a găsi alte paralelisme între proverbele românilor și ale chinezilor, am apelat la site-ul: https://en.wikiquote.org/wiki/Chinese_proverbs care mi s-a părut destul de profesionist și riguros structurat, indicând inclusiv sursele utilizate. Impedimentul l-a constituit însă intermedierea englezei în traducerea variantei chineze în română. Prin urmare, există posibilitatea ca sensurile inițiale să fi fost ușor denaturate. Pe de altă parte, multe dintre aceste ziceri se regăsesc și în patrimoniul european al proverbelor, așa cum o demonstrează culegerea a lui Paczolay Gyula, *European Proverbs in 55 languages* (1997).

Proverbe chinezești	Proverbe românești
Sapă fântâna înainte de a-ți fi sete. Țiglele, care feresc de ploaie, au fost făcute pe vreme bună.	Să îți faci iarna car și vara sanie.
Ești stăpânul cuvintelor nerostite și sclavul celor pe care le-ai spus. Ne trebuie doi ani să învățăm să vorbim și întreaga viață să învățăm să tăcem.	Tăcerea e de aur.
Celui care știe să aștepte, timpul îi deschide porțile.	Cu răbdarea treci marea.
Decât să înjuri întinericul, mai bine aprinde o lumânare.	Ce poți face singur, nu aștepta de la alții. Ajută-te singur!
Înțeleptul nu dezaproabă niciodată un nebun.	Gura nebunului adevăr grăiește.
Dacă nu înveți cât ești tânăr, îți vei petrece restul zilelor plângându-te de eșecuri.	Cine se scoală de dimineață, departe ajunge.
Cine se răzbună trebuie să sape două morminte.	Nu săpa groapa altuia, că vei cădea singur în ea.
Prostul învață din paguba lui, deșteptul din a vecinului,	Un om înțelept nu învață din greșelile lui, ci din greșelile altora.
De vrei să știi cine e omul, află cine sunt prietenii lui.	Spune-mi cu cine te împrietenești, ca să îți spun cine ești.
Prietenul pe care te poți bizui e o comoară.	Prietenul la nevoie se cunoaște.
Iubirea e oarbă iar lăcomia insașiabilă.	Iubirea e chioară.

害人之心不可有:

În adâncul inimii tale, nu dori să rănești pe ceilalți.
Ce ție nu-ți place, altuia nu-i face; Nu dori răul nimănui.

空穴來風，未必無因:

Unde este un zvon, trebuie să existe o sămânță de adevăr.
Unde nu-i foc, nu iese fum.

樹倒猢猻散:

Când un copac cade, maimuțele îl părăsesc.
Șobolanii părăsesc o corabie care se scufundă.

師傅領進門，修行在個人:

Profesorul îți deschide doar ușa. Tu intri singur pe ea.
Nimeni nu poate învăța în locul tău.

有錢能使鬼推磨:

Dacă ai bani, îl faci pe diavol să te viziteze.
Banii nu aduc fericirea. Banii sunt ochiul dracului.

福無重至，禍不單行:

O binecuvântare nu se repetă, iar o un necaz nu vine niciodată singur.

O nenorocire nu vine niciodată singură.

Concluzii parțiale. După lectura în paralel a unor proverbe ale românilor și chinezilor, se pot contura câteva concluzii, în acest moment.

În primul rând, apar evidente diferențele sau deosebirile dintre ele, datorate specificului cultural al fiecărui popor. Aș dori să menționez câteva.

Prin exercițiul comparativ, se observă caracterul mai concis al formulărilor din proverbele românești, față de cele chinezești, o expresie mai concentrată a ideii, în comparație cu relatarea uneori „narativă” a celorlalte. Cu alte cuvinte aș evidenția, ca primă dominantă, caracterul sintetic al proverbelor românești

și respectiv caracterul analitic al celor chinezești.

O altă deosebire ar consta, în opinia mea, în diferența de viziune, de atitudine. În proverbele românești se observă o atitudine uneori ludică sau comico-umoristică chiar față de problemele dramatice ale existenței; se face „haz de necaz”, pe un ton glumeț, „hâtru”. În proverbele chinezești, predomină o atitudine gravă, serioasă, severă, cu profunde reverberații filozofice, rostite solemn, sentențios.

O a treia deosebire între proverbele chinezești și românești ar fi una de conținut. Dacă înțelepciunea românească tinde să fie mai ales preocupată de aspectele practice, aplicative ale vieții, de soluționarea unor cazuri concrete de viață și comportamente adecvate în situații concrete, înțelepciunea chinezilor pare să fie preocupată mai ales de aspectele teoretice ale vieții, de soluționarea teoretică, filozofică a marilor provocări ale vieții, de comportamente universal dezirabile într-o situație de viață. Dacă proverbele românești au ca dominantă particularul, cele chinezești par a avea ca dominantă generalul.

În al doilea rând, ar trebui evidențiate asemănările, identitățile care au apărut în urma studiului comparativ al proverbelor ce aparțin celor două culturi. Tocmai aceste asemănări sunt cele menite să ilustreze teza transculturalității. Trei dintre acestea mi se par elocvente: asemănarea tematică, axiologică precum și dimensiunea didactic-moralizatoare a proverbelor românilor și chinezilor.

Asemănarea tematică e ușor de observat – chiar și numai din cele câteva exemple date – că proverbele ambelor culturi au ceva în comun: ele vizează aceleași domenii sau laturi ale existenței. Focalizează asupra aceluiași aspecte esențiale pentru orice om, de oriunde și de oricând: viața, iubirea, moartea, timpul, învățătura/educația, înțelepciunea, fericirea, echilibrul etc.

Respect pentru oameni și cărți

Dacă studiul s-ar extinde și ar consulta cărțile de specialitate consacrate proverbelor, precum și numeroasele culegeri de proverbe din cultura tuturor popoarelor de pe Terra, sunt convinsă că ariile tematice ale acestor proverbe tradiționale ar fi identice. De ce? Fiindcă ele caută răspunsuri la întrebări general-umane, care sunt aceleași pentru fiecare individ. Întrebările sunt aceleași căci vizează condiția umană însăși; răspunsurile din proverbe sunt diferite, căci se datorează specificului fiecărei culturi.

La fel de evident apare, în proverbele chinezilor și ale românilor, faptul că împărtășesc aceleași valori: valorile universale. Nu doresc să intru în polemica legată de existența sau inexistența unor valori universale. Pentru mine, este evident și suficient pentru acest demers, faptul că valorile general-umane precum binele, adevărul, frumosul, dreptatea, fericirea sunt percepute pozitiv în proverbe, ca deziderate umane universale, iar opusul lor – răul, minciuna, urâtul, nedreptatea, nefericirea sunt sancționate. Există și funcționează deci o morală „universală” care „legiferează” aceeași atitudine față de ele: aprobarea și susținerea valorilor pozitive, respectiv negarea și sancționarea valorilor negative. Conținutul și înțelegerea pe care fiecare cultură națională îl conferă acestor valori, depinde evident de specificul național.

Dimensiunea didactic-moralizatoare este o caracteristică definitorie a speciei proverbului. Ea se datorează tocmai nevoii de a milita pentru valorile universale pozitive. Proverbele sunt menite să regleze comportamentul individual și social al omului, în funcție de norme morale dezirabile, universal acceptate și în același timp, desigur, specifice fiecărui popor.

Concluzii

Revenind la punctul de plecare, voi încerca să explic opțiunea mea fermă pentru conceptul de transculturalitate, în locul celui de interculturalitate, preferat, din păcate, în discursul social, politic și cultural actual. Conceptul de dialog între culturi este frecvent utilizat, bucurându-se de o valorizare majoră. Dar e bine să nu se uite faptul că prefixul grecesc *dia* nu înseamnă „doi”, ci trimite la ideea de ruptură, întrerupere, discontinuitate. Prin urmare, „dialogul intercultural” accentuează ideea că între culturile care „dialoghează” există o distanță,

o separare, o discontinuitate și că tocmai ea face posibilă situarea între/inter, instituind astfel convingerea că ar exista o graniță între culturi. Conform lui Gadamer, (fuziunea orizonturilor), dialogul rămâne între „orizonturile”, adică limitele fiecărui partener. Iar dacă admitem limitele ca existente, înseamnă că orice „dialog” este absurd, imposibil, căci rămâne în spațiul vid, neutru dintre limitele/granițele celor doi interlocutori. Pentru a realiza într-adevăr comunicarea, ar fi nevoie de suspendarea granițelor, a limitelor, de „fuziunea orizonturilor”. Iar acest deziderat se poate realiza prin abordarea transdisciplinară a problemei.

Așadar, opțiunea spre transculturalitate devine o necesitate. E singura cale prin care se poate explica faptul că „fuziunea orizonturilor” este posibilă doar prin integrarea lor într-un „nivel de Realitate” superior. Transculturalitatea nu neagă existența culturilor naționale, nici situarea lor într-un dialog, dar le integrează într-un întreg mai mare, care le cuprinde pe amândouă. Ea se bazează pe existența unui transumanism, care transgresează orice graniță spațială, temporală, religioasă, culturală. Se situează dincolo de orice specific național, fără a-l nega, ci asimilându-l, înglobându-l într-un nivel superior. Depășește granițele de pe „orizontala” existenței (granițele sociale, politice, culturale), artificial și arbitrar instituite de om, pentru că e mai important ceea ce ne unește decât ceea ce ne desparte.

Transculturalitatea acoperă așadar o realitate mai complexă decât interculturalitatea, căci privilegiază asemănările dintre culturile naționale, nu deosebirile dintre ele, contribuind astfel la o viziune integratoare, armonioasă între popoarele planetei, realizând astfel o integrare a culturilor fiecărui popor în marea familie a umanității. Această nuanță e importantă, căci înainte de a fi europeni sau asiatici, americani sau africani, albi, negri sau galbeni, femei sau bărbați, credincioși sau atei, suntem oameni.

Privirea în paralel a proverbelor chinezești și românești și înțelegerea înțelepciunii lor demonstrează pe deplin această teză. E evidentă apartenența noastră la aceeași condiție umană precum și nevoia de a conștientiza rolului ființei umane în „Marele Tot”.

Prin urmare, am încercat în acest articol să ofer o altă perspectivă, o altă metodologie prin care se pot studia și explica asemănările și deosebirile dintre

culturile naționale: transculturalitatea. Ea ne oferă șansa de a nu mai judeca în termeni de sau/sau, ci în termenii lui și/și. Încerc să închei, parafrazând o înțeleaptă zicere chinezească: eu am deschis doar o ușă, dar fiecare trebuie să intre singur și să descopere ce este dincolo de ea!

Note

¹Basarab Nicolescu, *Transdisciplinaritatea: Manifest*, Traducere din limba franceză de Horia Mihail Vasilescu, Editura Junimea, Iași, 2007, p. 53.

Bibliografie

Apa trece, pietrele rămân. Proverbe românești, (1966) Ediție îngrijită, prefață, glosar și indice de George Muntean, București, Editura pentru Literatură.
Mai bine o zi om, decât o mie de ani umbra lui: Proverbe și zicători chinezești (1974), București, Editura Univers.
Nicolescu, Basarab (2014), *From Modernity to Cosmodernity - Science, Culture, and Spirituality*, State University of New York (SUNY) Press, New York, USA.
Paczolay, Gyula (1997), *European Proverbs in 55 languages*. DeProverbio.com., 1997, ISBN 1-875943-44-7.

https://en.wikiquote.org/wiki/Chinese_proverbs
<http://www.loribalogh.ro/2015/12/proverbe-chinezești/>

Articolul este o adaptare pentru „Consilierul de lectură” a lucrării cu același titlu, apărută în *Cultură și civilizație chineză. Dialoguri româno-chineze*, Editura Casa Româno-Chineză, Arad, 2018, pp. 129-139.

Mirela Mureșan este preocupată de relația educație și transdisciplinaritate. A scris studii și a coordonat colocvii pe această temă. A fost redactor-șef al revistei online „T”, revistă de educație transdisciplinară.

Prima oră

Corina Dindelegan

Ce să oferi unor elevi dornici de ore bune de limba și literatura română în prima zi de curs, ceva care să-i stimuleze, să le valideze cultura generală și să creeze și un start bun potrivit vârstei de licean? Ideea salvatoare mi-a venit odată cu vernisajul expoziției *Ice lands. Ținuturi de gheață* a pictorului Aurel Țigoan deschisă la galeria doamnei Mariana Berinde din Cluj. Legătura cu literatura s-a ivit chiar din prezentarea realizată de curatorul expoziției care făcea legătură între simbolistica din peisajele expuse și poezia lui George Bacovia, scriitorul preferat al artistului plastic. Desigur, elevii aveau experiența participării la alte vernisaje – în gimnaziu a expoziției *Jubileu - Adrian Maniu* și în liceu (clasa a IX-a) a unei expoziții cu instalații, *Dead Gardens – despre viață și moarte, treceri și reveniri*, la invitația pictoriței Ioana Olăhutu, iar acest lucru le-a creat un mare avantaj atât pentru educație, cât și pentru demersul hermeneutic.

Prin urmare, am rugat elevii să vină cu un volum de Bacovia sau să folosească motoarele de căutare online de pe telefon apoi, în tihnă, să recitească poeziile recitate de doamna Berinde, iar în final să discute cu pictorul aspecte ale picturilor sale care l-ar apropia de George Bacovia. Discuțiile – fără intervenția profesorului – au fost consistente și libere. Elevii au ales pictura pe care o simțeau cel mai aproape de simbolistica poetului, au pus întrebări și au căutat răspunsuri, astfel încât în a doua oră la clasă au reușit să realizeze, într-o lucrare menită testării inițiale, interpretarea poeziei *Verset divagat* pe care au discutat-o în relație cu unul sau mai multe tablouri văzute în expoziție.

Interesant este faptul că din analiza realizată de elevi, a reieșit portretul sufletesc al artistului, pe care aceștia l-au creat ținând cont de simbolistica cromaticii bacoviene. Părerile elevilor despre pictor sunt surprinzător de apropiate de interpretarea profesionistă a criticului de artă Margareta Catrinu: „Aurel Țigoan expune acum un ciclu, o «lume», un răspuns la întrebările acute ale unui zbucium artistic inerent unui om dăruit cu talent și cu o mare sensibilitate. În ce privește semnătura, «pattern-ul», identitatea sa, artistul are lucrări în colecții diferite, cu alte teme, dominant dramatice.”

Pentru cea de-a treia oră la clasa a X-a

am considerat că ar trebui să poposim pe teritoriul științei. Din testele elevilor reieșea că identificaseră ușurința utilizării sinesteziei ca procedeu de creație al celor doi artiști. Prin urmare, am putut face legătura cu cea mai recentă emisiune de pe canalul Da Vinci Learning și cu câteva studii prin care se justifică defectul genetic al artiștilor care utilizează procedeul sinesteziei – surplusul de materie cenușie: Synaesthesia and Miror Neurons (<http://paradelle.wordpress.com>) și What is Synaesthesia? Why is it important? (<http://propagandum.wordpress.com>). Oamenii de știință consideră sinestezia (syn – împreună, aestesia – senzație) un mod de a percepe o lume mult mai interesantă și mai frumoasă. Cele patru tipuri de sinestezie identificate în viața reală sunt: culoare – grafem (culori asociate cu numere sau litere), sunet-culoare (sunete asociate cu culori), cuvânt-gust (cuvinte asociate cu gusturi) și gust – senzație tactilă (gusturi asociate cu senzații fizice). Pentru elevi a fost interesant să afle că personalități ale lumii noastre trăiesc sinestezic și de aceea creează în acest fel. Compozitorul de jazz Duke Ellington, fizicianul Richard Feynman, pictorul Vasili Kandinski, compozitorul Franz Liszt, scriitorul Vladimir Nabokov, compozitorul Rimski-Korsakov sunt câteva exemple și că aceștia, asemeni pictorului clujean și scriitorului băcăuan, au avut mai multe abilități în ceea ce privește creativitatea și memoria.

Pentru elevii care au înclinație în domeniul artelor sau științelor am oferit surse suplimentare – Dominic O'Brien called You Can Have an Amazing Memory (London: Watkins Publishing, 2011).

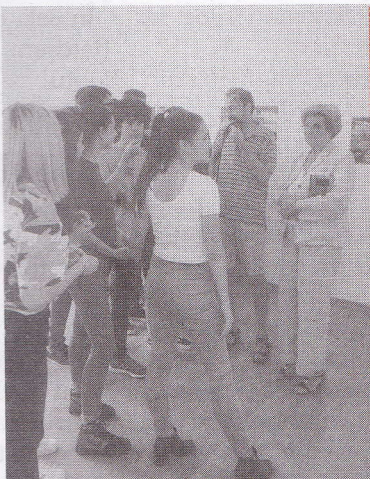
Verset divagat G. Bacovia

Eu sunt cu mine
În toate e pace.
Poezia e-n afară de omenire,
Depart
Și veșnicie.

Frumoase rame la tablouri
Nu pentru mine...
Ce haine scumpe
Si anume ființe...
Nu eu să dirij lumea.

Poezia e-n afară de omenire
Depart
Și veșnicie.
Și vremi, vremi au trecut.
Ori nu eu s-aștept fericirea.”

Corina Dindelegan este profesoară
la Colegiul Național Emil Racoviță din Cluj.

Diseminarea diseminării

Viorica Oleinic

Despre cum a fost... și atunci, când era soarele în dricul amiezii, și-au luat rămas bun ucenicii, iar Joimărița, împodobită cu ie înflorată, a zâmbit și le-a spus: „Duceți-vă pe la peșterile voastre și continuați să căutați în voi, în cărți și în oameni. Nu uitați, fără de voi, cărțile sunt doar niște pietre mute. Doar dacă le deschideți, ele prind glas. Iar vorba lor trebuie cernută prin sita gândurilor, apoi dusă, curată și limpede, oamenilor. Răsădiți în ei semințe de vorbe, semințe de gânduri, semințe de fapte. Solomonarii cunosc rostul muncii, de aceea nu obosesc să muncească, căutând și semănând!

Despre cum ne-am întors de la cetatea Clujului până la casele noastre din Chișinău cale de-o noapte. În cetatea moldovenească am intrat odată cu zorii - luminați și proaspeți - solomonind gânduri despre ce va să facem.

Despre cum am purces: am revenit de la Cluj cu sentimentul că fiecare kilometru ce mă desparte de ceea ce a fost „Școala Solomonarilor lui Solomon Marcus” amplifică valoarea acelei experiențe. Plină de zel și de noi idei, am reluat lectura numerelor „Consilierului...” pe care le aveam. De data aceasta, era o altfel de lectură: articolele citite cândva căpătau noi fațete, chipuri chiar(!), pentru că reușisem să cunosc la Cluj pe multe dintre semnatare – colege de breaslă.

Așa s-a făcut că un nume de autoare, cândva neutru, a devenit, deodată, foarte familiar. L-am asociat cu zâmbetul ștrengăresc al unei noi prietene de la Cluj – Dana Carcea. Am remarcat-o pe Dana (Loredana, m-a corectat revista) nu numai datorită alurii tinerești, ci și datorită faptului că portofoliul pe care l-a prezentat la Lecturiada, realizat de discipolii ei, a luat forma unei reviste care există de mai mulți ani.

În numărul 4 al „Consilierului de lectură” din 2016, Loredana Carcea, coordonatoarea cercului Unde fugim de-acasă? de la Școala Gimnazială nr. 7 din Botoșani, împărtășeste experiența unei lecții-atelier despre universul cărții. Atelierul îmbina activități de lectură, desen și scriere, în cheia sugestiilor pe care le preluase din recenta-i participare la Școala Solomonarilor în toamna lui 2016.

Proiectându-și activitatea pe baza unui fragment din cartea lui Matei Vișniec, *Negustorul de începuturi de roman*, profesoara a reușit să-și cunoască noii elevi din clasa a V-a, explorându-le abilitățile de a înțelege un text, de a realiza conexiuni interculturale și de a crea.

Fragmentul cuprinde două momente: confesiunea unui personaj, făcută Domnișoarei Ri precum și faptul că în librăria Verdeau se întâmplă ceva miraculos: cărțile vorbesc, șușotesc. Aici vin chiar niște „indivizi” care își lipesc urechea de cărți ca să asculte ce spun.

Elevilor li s-a propus, după lectura textului, să deseneze personajele, așa cum și le imaginează. Ulterior, s-a recurs la „verbalizarea” portretelor desenate. Copiii au realizat

în scris, succinte prezentări ale celor trei personaje, însoțite de specificări raportate atât la portretul fizic, cât și la cel moral. Atelierul a continuat cu elaborarea unui posibil dialog între Domnișoara Ri și domnul Bernard și s-a încheiat cu desenarea librăriei Verdeau.

Conceptul acestui atelier m-a intrigat prin faptul că presupunea o altă modalitatea de aplicare a ceea ce în programul Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gândirii Critice se numește „Lectura împotriva”: formularea de întrebări care presupun răspunsuri ce nu se regăsesc în text și trebuie deduse. Deci, „lectura împotriva” conduce spre interpretarea logică, dar și creativă a textului. De data aceasta, „întrebările împotriva” erau realizate prin desen. Or, elevii aveau ca sarcină să-și imagineze cum arată personaje la care textul nu face referință decât prin nume și ocupație. În plus, această sarcină îmi oferea oportunitatea de a aplica ceea ce am învățat să fac la Școala Solomonarilor – ilustrarea textului literar, inclusiv prin benzile desenate.

Până la derularea plenară a unei benzi desenate, realizate de elevii din clasa a V-a, este încă mult. Dar unul-două desene erau opțiunea cea mai echilibrată pentru un atelier desfășurat pe parcursul a două ore.

În cele din urmă, am contactat-o pe colega mea de la Botoșani, solicitându-i și alte detalii. S-a bucurat de faptul că ceea ce diseminase prin articol m-a interesat și s-a arătat curioasă să știe ce mi-a reușit.

Despre ce mi-a reușit: elevii au avut păreri diferite despre unul și același personaj. Inițial, s-au lăsat mai greu prinși de vraja creionului, dar, în scurt timp, ajutați de câteva sugestii, s-au desfășurat cu toată puterea creativității lor naive. Au desenat și au prezentat schițele de portret ale celor trei personaje. Bănuiesc că ei nu prea au înțeles, pe moment, finalitatea acestei sarcini, în schimb, sunt siguri că au înțeles că ora de limbă și literatură română poate fi și distractivă, colorată, zumzăitoare.

Deosebit de interesante și uimitor de diverse